

הלכות קריאת שמע סימן נח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק י]

דנריון מקדימין למצות¹¹². ומפל מקום אין צריך להתפלל עבור זה בתידי¹¹³.

אגרות משה (ארי"ח ח"ד סי' ו) שמותר להם לקרוא קריאת שמע כבר מעלות השחר, שאין לך אונס גדול מזה.

ובמקום שמחמת צרכים לצאת לעבודתם בשעה מוקדמת מתפללים במנין בעלות השחר ואין מנין אחר יותר מאוחר, כתב בשו"ת אגרות משה (שם ד"ה אם כן) שגם האנשים שיכולים להתפלל לאחר מכן בזמן, יכולים לצורך תפילה בציבור להתפלל עמהם וגם לקרוא קריאת שמע, כיון שאין להם מנין אחר, ומ"מ יכוונו שלא לצאת בקריאת שמע זו, ולאחר התפילה כשיגיע זמנה יחזרו לקרוא קריאת שמע, וכמו שמצינו לענין תפילת ערבית בשו"ע לקמן (סי' רלה ס"א) ובמשנ"ב שם (ס"ק ט"ו).

[משנ"ב ס"ק טז]

[נגיח תפילין¹¹⁴] וכו', קדם שניע הזמן דמשפירא את חברו ברחוק ארבע אמות ויכירני¹¹⁵.

16) ואף אם יוכל לקרוא קריאת שמע לאחר מכן בזמנה, אך בלי תפילין, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ד סי' ו) שאולי עדיף לצאת בקריאת שמע שקורא עם תפילין בעלות השחר, מאשר לקרוא קריאת שמע בלי תפילין, כיון שמעלות השחר יוצא בדיעבד ידי חובה.

17) ובדיעבד אם בירך על הטלית או התפילין קודם זמן זה, כתב לעיל (סי' יח ס"ק ו) לענין טלית, ולעיל (סי' ל ס"ק יג) לענין תפילין, שלא יחזור לברך עליהן, וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק יח]

רנה הזמן הוא קדם הזמן דמשפירא את חברו¹¹⁶.

18) ושיעור זמן עלות השחר קודם נץ החמה, ראה מה שכתבנו לקמן סי' פט ס"ק ב.

12) וכן לגבי קניית צרכי שבת בערב שבת במקום שלא ימצא לקנותם אחרי התפילה, כתב לקמן (סי' רנ ס"ק א) שיכול לקנותם קודם התפילה, אבל יראה לקרוא קריאת שמע תחילה, כיון שכבר הגיע זמנה [חריון מקדימין למצות]. ולענין מצות עשה של יוהשיב את הגוילה, כתב בשו"ע צ"ל לקמן (סי' תרו ס"ק ב) שאין רשאי להמתין עד ערב יום הכיפורים כדי לקיימה, כיון שכל שעה ושעה יש עליו חיוב עשה, וככל מצות עשה דאורייתא שחייבו חייל לעשותה בבוא זמנה, כמו קריאת שמע וכדומה.

13) אמנם, בשו"ע צ"ל לקמן (סי' תקצא ס"ק יג) דן בדין זה האם לאחר קריאת שמע שקרא משום זריזין, צריך גם להתפלל שמונה עשרה ביחודות.

[משנ"ב שם]

[עין בסוף סימן מו במשנה ברוכה¹¹⁷].

14) שם (ס"ק לא) כתב לגבי הקורא קריאת שמע שאומרים קודם קרבנות, שאם יודע שבעת שיגיע הציבור לקריאת שמע בברכותיה עדיין לא יעבור זמן קריאת שמע, יכון במפורש לא לצאת ידי מצות קריאת שמע, ומבואר שעדיפה אמירת קריאת שמע בברכותיה על פני מעלת זריזין.

[משנ"ב ס"ק יג]

והוא הדין שאר ענינים פיוצא בנה שאין לו פנאי¹¹⁸.

15) וכן אנשים שצריכים לצאת מוקדם למלאכתם, כתב בשו"ת

הלכות קריאת שמע סימן נח

באר הגולה צא

ה רבנו יונה שם
ו שם בקרא ח'
לפרש הרי"ף
והרמב"ם בפירוש
מחלוקת קריאת שמע
והרשב"א ד רבנו
יונה ח' הלש"א
ט הרי"ף והרמב"ם
שם

(ט) שעור שעה (ז) אחת קדם שיעלה כל גוף השמש על הארץ (סימני פ"א): **ב** האם לא קרא אותה קדם הנץ החמה יש לו (י) להקדים לקרותה (ז) (יא) במתרה כל מה שיוכל: **ג** *ומי שהוא (ד) (יב) אנוס, כגון שהיה (יג) משכים לצאת לדרך במקום גודרי חיה ולקטים, שלא יוכל לעמוד ולא לכונן אפלו פרשה ראשונה ואפלו *עד [על] לכהך', 'או שבני השינא (קראבאנא בלע"ז) הולכים מתרה ולא נמתינו לו (יד) קלל, (טו) יכול (טז) לקרותה עם ברכותיה משעלה עמוד השחר, דכיון שעלה עמוד השחר שפיר קרינו בה 'ויקומך', ו'גם שפיר מקרי (יז) 'יוצר (ח) אור'. אבל אם אינו במקום גודרי חיה ולקטים, וגם אין בני השינא נחפזים בלכהך, אפלו יוצא לדרך אחר שעלה עמוד השחר אינו קורא עד שיעצב זמנה: **ד** *אם קראה *משעלה (יח) עמוד השחר אף על פי שלא היה אנוס, (יט) יצא (ו) בדיעבד: ואם קראה

שערי תשובה

שהוא רביע היום, ואין חלוק בין ימות הקיץ שהיום אף או ימות החורף שהיום קצר חשכוין היום לייב שעת וחלילה לייב שעות, וחלק רביע מתיים הוא ג' שעות של זמן ק"ש. וצבור הפאחרים קצרו מלקרות ק"ש, אם קראו קדם גלות ג' שעות דמינו קדם שצבר רביע היום יוצאין ידי חובת ק"ש ע"ש. ועין פשוט נ"ב סי' ג שאין לאחר תקראה בבהכ"כ בשביל הנקנים הפאחרים לבוא ויצטרפו להשתלל בחייה. כיון שיעצבו יצבר זמן ק"ש ואין אומרים לאדם חטא כר ע"ש:

לכני אשכנז שמאחרים מאד ק"ש: (ז) אנוס. והיה משיש קבורת מת בעיר או (ה) אור. ומ"א העלה דא"ל יוצר אור כ"כ בהשקפה עד שימיר עכ"פ בין תכלת ללחן ע"ש: (ו) בדיעבד. ודוקא באקראי בעלמא, אבל אם גיגיל לעשות בן לא

באר הלכה

צלות כל גוף השמש. ועוד, ולדבריו נתה מכתיון לומר דנן החמה נקרא אפלו קדם שפתחלת לזרוח על העולם, כי מצינו רואין בחוש שחמש שעה אחר צלות השחר, שהוא י"ב מינוט, גרין אין נקר וריחת השמש קלל. וכעין זה ראינו גם כן באש"ל אברהם בסימן זה שפס"ב בשם תשובת בית דוד, ומשמע גם כן מלשוננו דנן החמה נקרא מעת שפתחלת השמש לצאת ממקומה, אף שאינו נראה ולא נודע לנו צדו, ולא משמע בן מדברי רבנו יונה שפס"ב פסדור דנן החמה היא השעה שפתחלת החמה לזרוח כראשי הקהלים, וכן מתוספות בכתוב ט' ע"ב ד"ה לקריאת שמע כותיקין, שהקשה שחשבונו דבכרשת שבשעה שהחמה זורחת היו ניצטוו ויצאו חקנה והיו יודעין שכל שעה נהיו קריאת שמע מוכח דזמן קריאת שמע הוא אחר הנץ, וכמו שפס"ב הרא"ש, עין שם, שמשע גם כן דנן החמה הוא משעה שהחמה מתחיל להתנוצץ על העולם, לא משעה שפתחלת לצאת ממקומה, דא"כ בן יד עור זמן הפסק בין שיטת התוספות לשיטת רבנו ענגאל, ולא משמע בן, כדמוכח להטעמן בדבריהם והנפקאמנה הוא רק במ"ש 'גומרין' אם הפנה הוא לנקרה עם הנץ או להחליל לקרותה עם הנץ, אבל בצעם הנץ לא נחלקו. ועוד, מותיקין נוסף מוכח שלא נדעו לקרות שמע ובכריותה ששיביר את חברו והוא התחלת זמן קריאת שמע, כדי שלא יהיה הפסק הרבה אחר הקריאה ולא יהיו יכולין לסמוך גאלה להסלה, כמו שפס"ב התלמיד רבנו יונה והוא בבית יוסף, ולחשיבה זו הסכים התוספות והרא"ש ושלחן ערוך, כמו שפס"ב הגר"א, וכי עשור שעה הדוא ערה ששה מינוטין הוא זמן הרבה לקריאת שמע ובכריות? וגם הפרי מגדים עצמו סתם לבסוף דדבר זה אינו ברור בידינו. הנה מכל מה שהצטרכו נראה לעין דנן החמה נקרא מעת שנקר חתלת וריחתה על העולם, וכמו שהקטנו בפנים בשם תלמידי רבנו יונה ותקדוהו וביאם חותי"ט. ובאמת נראה לי ברור וכוונת המגן אברהם שכתב: ולי נראה דלעגון דרין וכו', גם כן כמו שפס"ב, ויצונו לומר דפשוטה דלשנא דנן החמה מוכח דזמן קריאת שמע ובכריותה הוא עם הנקרה ראשונה מהחמה שפתחלת לקרוא על העולם, ומה לי אם אחר כך משך מעת התחלת הנץ עד צלות כל גוף השמש שעה או עשור שעה. וגם הגר"א קחב בספרו שנות אלהו ובבאורו בסימן זה ששעות סופר הוא מה שכתב: שעור שעה אחת, וצריך לומר: שליש עשור שעה, ועין בהקדמת באורו ובספר דפשיק אילינו טעם ומקור לדבריו, עין שם, שמוכח גם כן על דבריו דנן החמה היא הנקרה ראשונה מהחמה שפתחלת להתנוצץ על העולם, וכן ראו רשמינו שנהגין בן פהים הנהגין כותיקין, וכן מוכח לדעת בספר מגן אברהם בשלטי' המבורים טוף סעיף קטן ד. ובספר תפארת יצואל ראינו שפס"ב דנן החמה הוא י"ב מינוט

באר היטב

וכשיהיה לו ציצית ותפלין יניחם ויקרא בהם ק"ש או פרשה אחרת או מנומד תהלים, וכתב ע"ה ודוקא אם יצבר זמן ק"ש או לא ימתין על טילת ותפלין שאינו מצבב זו את זו, אבל בלא"ה ימתין, דכל הקורא ק"ש בלא תפלין כאלו מעיר עדות שקר בעצמו: (ז) אחת. ויש גורסין כמו עשור שעה אחת, וכן עקר, פרי"ח ומקנה"כהן עמ"א: (א) במתרה. מפאן תוכחת מגלה לבני אשכנז שמאחרים מאד ק"ש: (ז) אנוס. והיה משיש קבורת מת בעיר או (ה) אור. ומ"א העלה דא"ל יוצר אור כ"כ בהשקפה עד שימיר עכ"פ בין תכלת ללחן ע"ש: (ו) בדיעבד. ודוקא באקראי בעלמא, אבל אם גיגיל לעשות בן לא

משנה ברורה

ולא יזוכ כל אותו היום: (ט) שעור שעה. ויש גורסין "עשור שעה". ועין בבאור הגר"א שכתב שצריך לומר "שליש עשור שעה", ועין בבאור הלכה: **ב** (י) להקדים. דריוניו מקדימין למצותו. ומכל מקום אין צריך להתפלל עבור זה ביחודי. או לקרות בלא תפלין. ועין בסוף סימן מו במשנה ברורה: (יא) במתרה. מפאן תוכחת מגלה לבני אשכנז שמאחרים מאד קריאת שמע, ואמרו חז"ל: אלמלא לא נבדא העולם אלא בשביל קבלת מלכות שמים, די. ועין לקמן בסימן פט, במשנה ברורה סעיף קטן כב, דנכון למנע מלשחות השיי וקאפע בבקר קדם התפלה באספת חברים, עין שם: **ג** (יב) אנוס. והוא הרין (י) קלשה קבורת מת בעיר או מילה, או יום ערבה דמפשי ברחמים, וצריך להקדים את עצמו, יכול לקרותה משעלה עמוד השחר: (יג) משכים. פרוש, שאין לו פנאי להמתין ולהתעבב עד הזמן "משעלה", כגון שצריך לצאת לדרך והוא הרין שאר ענינים פיצא בנה שאין לו פנאי. כדאייתא בטור: (יד) קלל. אם ירצה לקרות באמצע הדרך; ומיני דזמן הליכתו עם השינא או ככל פיצא בנה ימשך עד סוף זמן קריאת שמע: (טו) יכול וכו'. וגם (יז) יש לו להתפלל בביתו אחר קריאת שמע ובכריותה: (טז) לקרותה. ויניח תפלין, (יז) ולא יברך עליהם קדם שיעצב הזמן דמשעלה את חברו ברחוק ארבע אמות ויברכוהו, ובג"ל בסימן ל: (יז) 'יוצר אור'. ותפאן אברהם ופרי מגדים פסקו דאין לומר "יוצר אור" כל-כפ בהשקפה עד שימיר בין תכלת ללחן, והוא הזמן דעד שיקרא חברו ברחוק ד' אמות הנזכר לעיל, גם בבאור הגר"א מצדד בהסגן אברהם, ובלאו הכי צריך להתחלה להמתין אם יוכל מחמת מצות תפלין ובג"ל: **ד** (יח) עמוד השחר. יש אומרים דעמוד השחר הוא מעט קדם שהאיר פני הפנויה, ויש אומרים דעמוד השחר נקרא משהאיר פני הפנויה, ועין בבאור הלכה, וזה הזמן הוא קדם הזמן דמשעלה את חברו הנזכר לעיל בסעיף א: (יט) יצא. דמקצת אנשים קמים באותו הזמן

קדם צלות כל גוף השמש על הארץ, ולא באר טעמו ומקורו, ואולי טעמו סופר הוא וצריך לומר ו מינוט דהוא שעור שעה. אחר כך מצאתי בן כהנא בירושלמי פרק קמא דברכות שני החמה הוא העת שהחמה מתחלת לזרוח על ראשי ההרים, מתלמיד רבנו יונה והערך ג"ל, וגם ברש"א פרק קמא דברכות מוכח לתדאן בן, ומוכח בירושלמי הנה בנספין במלכות פרק קמא: מכל אלה מוכח להראי שהרין כמו שכתבנו למעלה: * ומי שהוא אנוס. עין במשנה ברורה בשם מגן אברהם, ועם ברכותיה קאמר דומיא דאין. וצריך לעין לעגן תפלין אף יניחם או קדם זמן הנחתו וכדלעיל בסימן ל: ואינו דומה למעט שהקטנו בסעיף קטן טו בשם הפרי מגדים, ודלא הפרי מגדים קאי על השכים לצאת לדרך סמבאר בשלחן ערוך, ושם הקלו חז"ל להניח קדם הזמן ולמשמשן כשיגיע הזמן לברך עליהם, וכדלעיל בסימן ל סעיף ג, מה שאין בן הכא; ויזרח טוב שיעשה כמו שכתבתי מקדם בסוף דבור ההתחיל "זמן קריאת שמע" לעגן מי שהשעה דחוקה לו, עין שם: * עד על לכהך'. עין בגן אברהם מה שהקשה ומקרא בנה, ועין לקמן בסימן פט סעיף ח כהנ"ה, ובלבוש נזכר גם כן פסוק אחד וצריך עיון, וכפי הנראה שמתראי כן שם של זית, ומתקמה על מגן אברהם שלא נזכר מזה: * משעלה עמוד השחר. בדברי הסגן אברהם לקמן בסימן פט סעיף קטן ח הפרי מגדים ותפארת הש"ס שם במאן דזמן עמוד השחר הוא קדם שהאיר פני הפנויה, ובאליה רבה שם ראינו שהוא חולק על הפגן אברהם וסובר דעמוד השחר נקרא משהאיר פני מורה ולא קדם. ועקבו מצאתי דלאו יחידא הוא בנה, כי גם הגר"א בספר שנות אלהו בבכריות פרק א על המשנה דעד שיעלה עמוד השחר קחב בן דעמוד השחר הוא האיר פני הפנויה, וכן כתב שם גם כן בדבור ההתחיל נכנינו, דעמוד השחר הוא משהאיר פני הפנויה, עין שם, וכן בספר מטה יהודה גם כן דעתו בן.

שער הציצית
(י) מגן אברהם. ועין בבאור הלכה: (י"א) אליה רבה: (י"ב) פרי מגדים:

הלכות קריאת שמע סימן נח נח

*בלא ברכות יחזר לקרותה בזמנה עם הברכות. ועין לקמן סימן ס (כ"ו ט"ו ס"ח): ה' אם נאנס ולא קרא קריאת שמע ערבית עד שיעלה עמוד-השחר, מיון שיעדין לא הנגז' (כ) החמה קורא קריאת שמע ויוצא בה ידי חובת קריאת שמע ערבית; כ' ואם הנה אנוס באותה שעה לצאת לדרך מקום גרודי תיה וילקטים, (כא) לא יקרא אז קריאת שמע פעם (כב) שנית לצאת בה ידי חובת קריאת שמע של יום, שמאסחר שיעשה לאותה שעה לילה אי אפשר לחזור (כג) ולעשותה יום: ו' לאף-על-פי שזמנה נמשך עד סוף השעה השלישית, אם עברה שעה שלישית ולא (ד) קראה, קורא אותה בברכותיה כל (כה) שעה רביעית שהוא שלישי היום, ואין לו שבר קורא בזמנה. י' ואם (כו) עברה שעה רביעית ולא (ס) קראה, (כז) *קוראה בלא ברכותיה כל היום: ז' אם לא קראה ביום י' או אחרים (כה) שיש לה תשלומין (ט) [ט] בערבית, וכן אם לא קרא קריאת שמע בערבית יש לה תשלומין ביום, (כט) ויש חולקים:

ישם בנסראתי לפרוש הריף והקבצים שם כ' הראשית שם ל' ברכות ט"ו מ' ש"ח ג' קרא"ש שם ל' דעת רב האי גאון ס' ל' מ' בשם רבנו תיב"ע שם

נט דין ברכה ראשונה ב'יוצרי', וכו' ה' סעיפים:

א *ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם יוצר (ב) (ב) (א) אור ובורא חשך, תתקנו להזכיר מדה לילה ביום להוציא מלב

א ברכות י"א ב תלמודי רבנו יונה שם

שערי תשובה

באר היטב

נצא אפלו בדיעבד וצריך לחזור ולקרותה, ב"ח: (י) קראה. אפלו בפשיעה, ט"ז: (ד) קראה. אפלו באנס, ט"ז: (ט) בערבית. ומכפי לה לאקדומי חובת שמעא ברישא, מ"א. עין בספר משנה למלך בפ"ג מהלכות תפלה שהקשה שם: ותמה לי שהרי למוד צורך הוא בדיעבד מצות לא יוכל לתקן, זה שבטל ק"ש וע"ש, ובגנותו להקשות על ה"א דס"ל דיש לו תשלומין. ואסר המחילה, לא עין יפה בסוגיא תחלת פ' תפלת השחר דשם מסקינן שבטל במודיק"ש שנה לתפלה מדקאמר זה שבטל ק"ש או תפלה ועל זה משני דבטל במודיק"ש, עין יד-אהרן ועין בספר תד"ש: (ב) אור. צריך להפסיק בין יוצר ובין אור כי היכי דלא ישמטע ויצורו. משקטים ואשר משקטי ר"ת מ"ם והוא שם אחרון משם ע"ב, לכן יש לדקדק שלא ידלג וא"ו של ואשר. כשאומר יוצר אור ומשמט בתפלה יש ד' וכשאומר ובורא והאומרים ב"מ"ם צריכים להפסיק בין מליכים לאת שם האל הטלך. רצון קוניס ולא

[ט] בערבית. עב"ט מ"ש להקשות על הס"ל ע"ש שהם מדברי הרב המגיד שם, ואין כוונתו להקשות על ה"א דיש לו תשלומין רק ארבעה קשאי לה על המ"ד אין לו תשלומין, מיון דהתם בטל ק"ש תפלה בחדא סתמא מתקנתו, ובין דמוקמינן בתפלה דזקא במודיק"ש ה"ל מצות לא יוכל לתקן, גם בטל ק"ש תפלה בחדא סתמא, וקצו בלשוננו וכתב באמור לעיל דהינו על מה שהקטתי שם במ"ל לפני זה דברי הש"ס דבטל במודיק"ש מ"ל לא ע"ש: [ב] אור. עב"ט. ועין בעשרת-אגנים שלא לומר ומלך עולם רק מלך עולם כ"ו, ובאבודקתם נחב ומלך עולם וכן הוא במקרא בירמיהו. וכתב בש"ע ששקאן מוכח במ"ש בלחם רב ס"ו א דדוקא בתפלה צריך לדבר בלשון ברור אבל בתפלת הש"י א"צ לך דף שאומר התארים כמו שכתובים בתורה ע"ש, והב"ט ק"ש ק"ש נדבר הלחם רב לענין מלת קוניהם שכיב הא"ו כי וא"כ גם כנה אין להקפיד ויש לומר ומלך עולם, ועין שם בלחם רב כי רצון קוניהם בא בלשון רבים לתפלת כמו אלהים קדושים שכן לשון המקרא, וי"ל שא"צ לזה כי הרבוי הוא על הנגנים וע"ד שאמר חשך ומשמט בתפלה של ראש. מעריצים ומקדרישים בלם ב"מ"ם, ויש גורסין בגו"ן.

באור הלכה

משנה ברוכה

וקראנו בה "ויקרא" ובריעבד העמידוהו על דין-תורה. ודוקא באקראי בעלמא, (יג) דהינו פעם אחת בחדש, הוא דיוצא בדיעבד, אבל אם הוא רגיל לעשות כן, אמרו חכמים שאפלו בדיעבד לא נצא וצריך לחזור ולקרותה⁽¹⁴⁾; מיהו אם שעת הדחק הוא, אפלו רגיל טובא שרי, דמאי הנה לה למעבד: ה' (כ) החמה, ומקצת אנשים ישנים באותו הזמן, לכן בשעת הדחק קרינו בה גם כן "ויבשכבך⁽¹⁵⁾", אבל בלאו הכי אפלו בדיעבד לא נצא⁽¹⁶⁾; (כא) לא יקרא. ויש חולקין בזה, עין אליה רבה ובבאור הגר"א: (כב) שנית. אפלו (יד) אחר שאגיע הזמן דישפיר את חברו ברחוק ארבע אמות: (כג) ולעשותה יום. אלא (טו) ימתין אולי יודמן לו לקרותה בזמנה בהלכתה: ו' (כד) קראה. אפלו (טז) בפשיעה. ונראה פשוט דמה שכתב "ולא קראה" לאו דוקא, דהוא הדין אפלו קרא אותה בלה מקדים בזמנה בלא ברכותיה, אלא לרבותא נקטה, דלא גימא

וקרא לי ראה לזכרונם⁽¹⁸⁾ מדברי הרשב"א, והוא בסיון זה בבית יוסף, ודמיון שיעלה עמוד-השחר שפיר מצי קרי יוצר אור וכאנשי משקר, וקרי אנשי משקר אמרו יוצר אור וכן הרבה אחר שיטת הממיר, כדאימא ברש"י ברכות י"א ע"ב ד"ה ברכו, ושיטת הממיר הנה אחר שהאיר פני הסוכה, כדאימא בימא ריש פרק ג, ומה ראה היא, דאור נקרא אפלו קדם שהאיר פני המנחה? אלא ודאי דעמוד-השחר נקרא משהאיר פני המנחה⁽¹⁷⁾, וליי' זה נצא לנו מ"מ קלא לענין בדיעבד לקריאת שמע של ערבית אם לא הנה אנוס. ואף דאפתי יש להקשות על הרשב"א ומנא לה דתכף אחר שהאיר מצי לומר יוצר אור, דלמא שם שאני שנשפתה בהרבה ענינים אחר השיטת. ואולי סבירא לה דכתיבים ודיוין לא נתאחד אצלם על-ידיוהו כי אם מעט מן המעט: * בלא ברכות. משמע מדבריו דאם קראה בברכות אף בהם נצא. ולקראו לפי מה שכתב הסג"א אברהם בענין קטן ה, עין שם. יש להספק אם יצא בדיעבד בברכת יוצר אור; ומכל מקום נראה דצ"ל לחזור ולברך, דאנו צריכים רק לחשש לדעת רב האי גאון ודלמא ברפת יוצר הוה אמרי לענין לכתחלה, כמו שכתב הפרי-מגדים בסיון זה עין שם: * קוראה בלא ברכותיה. עין במשנה ברוכה.

מיון דלא קראה כלל עד עתה, גרודע יתור; וכן כתב בהד"א בבית-יוסף, סוף סימן מו, עין שם. ובתשובת משפנות-יעקב סימן עז מספק בזה היבא דמתחלה קרא את בלה, עין שם: (כה) שעה רביעית. דברכות (ח) אינם שייכים לקריאת שמע, דאף-על-פי שנתקנו קדם קריאת שמע מכל מקום לאו ברכת קריאת שמע היא, שהרי אינו מברך "אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרות שמע"⁽¹⁴⁾, ונהי"ה הם כמו תפלה, ולפיכך דינם כמו תפלת השחר שהוא רק עד שלישי היום: (כו) עברה שעה רביעית. אפלו (יח) נאנס, אפלו הכי מפאן ואלף הפסיד הברכות. ואם ברוך (יט) הוי ברכה לבשלה, ועין בבאור הלכה: (כז) קוראה. עין בלבוש שכתב: יכול לקרותה וכו', והפננה הוא שטוב שיקראנה כדי שיקבל עליו על מלכות שמים, אבל אינו מחויב, שאינו מקיים בנה המצוות-עשה דקריאת שמע, וכמו שהסכימו כל האחרונים, שאין נמשך זמן קריאת שמע מן התורה רק עד שלש שעות וכצ"ל. ודע, דמכל מקום פירשת ציצית או שארי פסוקים שהם מזכירת יציאת מצרים⁽¹⁵⁾ מחיב מן התורה כל היום, דהא מן התורה לא נקבע זמן לזכירתה⁽¹⁶⁾, וכמו שכתב השאגת-אריה סימן י' דעד הערב הוא זמן לזכירת יציאת מצרים, עין שם: ז' (כח) שיש לה תשלומין. אין הפננה שצ"א בזה ידי קריאת שמע, מאחר שכתב עבר זמנה ואינו אלא כקורא בתורה, רק שלכתחלה צריך להשלימה כמו תפלה, על-כן (כ) מכפי לה לאקדומי חובת שמעא ברישא, ותכף אחר מעריב יקרא עוד "שמע" בשביל זה הפעם שחשפתי⁽¹⁷⁾, אם שובג חסרה, כמו שנתבאר לקמן בסיון קח: (כט) ויש חולקין. הגר"א והגר"פ יי"ו הקריעו קדעה זו: א (א) אור. צריך להפסיק בין "יוצרי" ובין "אור" כי היכי דלא לשתמע "יוצרו". ועין בבאר היטב ובשפירית-תשובה מה שכתב עוד בזה:

שער הציור

(יג) ב"ח ולא היה רבה ומגן-גבורים: (יד) פרי-מגרים, דלא כמנחת-כהן. ועין מגן-גבורים: (טו) בית-יוסף: (טז) ט"ז: (יז) רשב"א: (יח) ב"ח וט"ז: ופרי-מגרים: (יט) רא"ש וטור: (כ) מגן-אברהם:

הלכות קריאת שמע סימן נח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יט]

וצריך לחזור ולקרותה⁽¹⁹⁾.

19) וכשחזור וקראה, הסתפק התהלה לרוד (ס"ק ו) אם עליו לחזור ולומר שנית גם את הברכות.

[ביה"ל ד"ה משעלה]

ונראה לי ראיה לדבריכם⁽²⁰⁾ וכו', דצמוד השמר נקרא משתאיר פני הפנחה⁽²¹⁾.

20) ולקמן (ס"ו תקפח ס"א ד"ה ואם) כתב עוד ראייה לשיטה זו, אך נשאר בצ"ע, כיון שמרשיי והריטב"א (סוכה כט, ב) משמע שלא פסיקא להו דבר זה.

21) ובשעת הדחק אם התפלל קודם שהאיר פני המזרח, כתב לקמן (ס"ו פט ס"א ד"ה ואם) שאפשר לסמוך על המגיא הנ"ל שנחשב זמן זה כאחר עלות השחר ולא יחזור להתפלל, ומשום חשש ברכה לבטלה, וסיים בצ"ע.

[משנ"ב ס"ק כ]

לכן בשעת הדחק קרינן בה גס"פן "ויבשכבך"⁽²²⁾, אכל בלאו הכי אפלו בדיעבד לא יצא⁽²³⁾.

22) וגם את ברכות קריאת שמע של ערבית, כתבו השו"ע והרמ"א לקמן (ס"ו רלה ס"ד) שיכול לומר לאחר עלות השחר וקודם נץ החמה, חוץ מברכת 'השכיבנו' שלא יאמרנה, שכיון שעלה עמוד השחר כבר אינו נקרא זמן שכיבה, וכן תפילת שמונה עשרה של ערבית, כתב במשנ"ב שם (ס"ק לד) שלא יתפלל לאחר עלות השחר.

23) ובטעם הדבר שלא יצא ידי חובה, ביאר לקמן (שם ס"ק ל) שכיון שלא היה אנוס, ביטלו ממנו חכמים מצות קריאת שמע על שאיחר כל כך, וכתב בשעה"צ שם (ס"ק לז), שאם ירצה יכול לקרוא קריאת שמע בלי ברכות ובקורא בתורה.

[משנ"ב ס"ק כה]

מכל מקום לאו ברכת קריאת שמע היא, שהרי אינו מקבץ "אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרות שמע"⁽²⁴⁾.

24) וכן לענין עניית 'אמן' לאחר 'הבוחר בעמו ישראל באהבה', כתב לקמן (ס"ו נט ס"ק כה) שיכול לענות, ואינו נחשב להפסק בין הברכה לקריאת שמע, כיון שברכות אלו אינן ברכות על קריאת

שמע כשאר ברכות המצוות, אלא ברכות בפני עצמן הן.

וכן לענין הקורא קריאת שמע בלי ברכותיה, שכתב השו"ע לקמן (ס"ו ס"ב) שיצא ידי חובה קריאת שמע ויחזור ויאמר את הברכות בלי קריאת שמע, ביאר במשנ"ב שם (ס"ק ג) שהברכות של קריאת שמע לא נתקנו דוקא על קריאת שמע, שהרי לא מברכים 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו'. וראה מה שכתבנו לקמן ס"ו נט ס"ק כה.

אמנם בביה"ל לקמן (ס"ו רלט ס"א ד"ה ואין מברכין) כתב בשם הר"ש בן הרשב"ץ, שברכות קריאת שמע של שחרית ושל ערבית נחשבות כאילו אמר 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקרוא קריאת שמע'.

[משנ"ב ס"ק כז]

נדע, דמכל מקום פרשת ציצית או שארי פסוקים שהם מקבצת ציצית מצדדים⁽²⁵⁾ מקבץ מן התורה כל היום, דהא מן התורה לא נקבע זמן לזכירתה⁽²⁶⁾.

25) ואף אם אמר הלכה שמוזכרת בה יציאת מצרים, כתב לקמן (ס"ו סז ס"ק ג) שיצא ידי חובה, והוסיף, שלדעת המג"א (שם ס"ק א) כל שכן שאם אמר את שירת הים יצא ידי חובה הזכרת יציאת מצרים. אבל לדעת החתם סופר (בהגהות השו"ע שם) לא יצא ידי חובה, שלא די שיוכיר שעברו את הים, אלא צריך שיוכיר שיצאנו ממצרים, כיון שבפסוק כתוב "למען תזכור את יום צאתך" וגו', וכן כתב בהגהות רעק"א (שם). ובמשנ"ב לקמן (ס"ו ע ס"ק ב) כתב שאת ברכת 'אמת ויציב' וכן את ברכת 'אמת ואמונה' שלאחר קריאת שמע בשחרית וערבית, ותיקנו על זכירת יציאת מצרים.

26) ואף שמוצתה כל היום, כתב לעיל (ס"ו מו ס"ק לא) ולקמן (ס"ו סג ס"ק טז וס"ו קו ס"ק ט) שעיקר התקנה היתה להזכיר יציאת מצרים בזמן קריאת שמע.

[משנ"ב ס"ק כח]

בשכיל זה הפעם שחסר⁽²⁷⁾.

27) ואף אם קרא קריאת שמע לאחר ארבע שעות [שכתב לעיל ס"ק כז שטוב שיקראנה כדי לקבל עליו עול מלכות שמים], כתב התהלה לרוד (ס"ק ו) שמי"מ לדעה זו שיש תשלומין לקריאת שמע, עליו לקרוא עוד פעם בלילה, כיון שאפשר להשלימה רק בזמן קריאת שמע, וכמו לענין תשלומין של תפילה.

הלכות קריאת שמע סימן נט

ביאורים ומוספים

אמר מילים שאינן של שבת, האם דינו כמי שאמר ברכה אחרת, ונשאר בצ"ע.

[משנ"ב ס"ק ז]

ואם טעה ולא נזכר עד שהתחיל "אֱהָבָה רַבָּה" לא יפסיק ביינתים, רק יסיים פסוק ברכה "אֱהָבָה רַבָּה" וְאַחֲרָיָהּ יאמר "יוצא אור" קודם קריאת שמע.³

3) ואפילו אמר רק את המילה 'אהבה', כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה מר) שיתכן שנקראת התחלה, כמו שכתב המשגיב לקמן (סי' קיד ס"ק כח) לגבי מי ששכח 'מוריד הגשם', שאם התחיל תיבת 'אתה' של 'אתה קדוש' שחזור לראש התפילה, כיון שנחשב שכבר התחיל את הברכה שאחריה.

ואם לא אמר כלל ברכת 'יוצא אור' קודם קריאת שמע, כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ה סי' ד לסי' נט סי"ב) על פי המג"א (ס"ק א) שיאמרה אחרי שמונה עשרה, והוסיף, שהוא הדין אם לא אמר ברכת 'אהבה רבה'. וכן משמע במשגיב לקמן (סי' ס ס"ק ה) שיכול לאומרו לאחר שמונה עשרה, ומקורו במג"א הנ"ל.

[משנ"ב ס"ק ח]

או אֶמְצִיעֶיהָ צְרִיכָה לְהִיּוֹת כְּדִין⁴.

4) ומי שדילג קדושת 'יוצא אור', כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ב) שיצא ידי חובה ואינו חוזר, כי זו רק תוספת ואינה עיקר הברכה של 'יוצא אור' שהיא להודות להשם על המאורות [וראה להלן ס"ק כח מה שנכתב שם מדברי הגרש"ז אויערבך].

[ביה"ל ד"ה ומכר]

דָּקָא הָיִי יוֹתֵר מְכַדֵּי דְבוּרֵי⁵.

5) ומשמע שמחשבים את שיעור התוך כדי דיבור מאמירת 'אשר דברתי ולא מאחרי שסיים' 'המעריב ערבים', ולכן כתב שהוא יותר משיעור תוך כדי דיבור, אמנם, במשגיב לקמן (סי' תפז ס"ק ד) כתב שמועיל תיקון תוך כדי דיבור כל שלא שהה תוך כדי דיבור מסוים הברכה, וכן כתב במשגיב לקמן (סי' רסז ס"ק ט וסי' תקפב ס"ק ז) שמשערים מסוים הברכה (הערת שיח הלכה ס"ק ד).

[ביה"ל ד"ה ולא אמר יוצא אור]

דְּקָלִי נֶקֶד בְּחִמְיַת הַכֶּבֶד, שְׂאֵם חֲתָם כְּדִין וְצָא⁶.

6) ומטעם זה כתב לקמן (סי' קיז סי"ה ד"ה א), וסי' קיט ס"ג ד"ה א) שגם בתפילת שמונה עשרה אם חיסר קטע באחת מהברכות, אף דבר שהוא מעיקר הברכה וכגון שחיסר בברכת 'תקע בשופר' את הענין של 'קְבוּרָת גְּלוּיוֹת', אם חתם את הברכה כהוגן, לדעת הגר"א הנ"ל יצא ידי חובה.

וכיון שספק ברכות להקל, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ז הע' יב) שאם חתם כראוי 'יוצא אור', אינו חוזר.

וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ג סי' יח אות א) לענין ברכת מעין שלש, שאם אכל משבעת מינים וגם מזונות, ובפתחת הברכה הזכיר רק אחד מהם ואילו בסיום הברכה הזכיר את שניהם, שיש לצרף את דעת הגר"א הנ"ל ולא יחזור לברך. וראה מה שכתבנו במשגיב לקמן סי' רח ס"ק סד.

[ביה"ל ד"ה קוראה]

וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּשַׁע לְסַמֵּךְ עַל זֶה לְעַנְּנָן אִם הָיָה לוֹ אֲנָסוֹס⁷.

28) כאן כתב רק 'ואפשר' שיש לסמוך על זה, אמנם לענין מי שהיה אונן שנמשכה אנינותו עד ארבע שעות, צידד במשגיב לקמן (סי' עא ס"ק ד) שיש לסמוך על כך ולקרוא קריאת שמע בברכותיה. וכן כתב בספרו מוזנה ישראל (דינים פ"א ס"ב ו-ו) בהנהגות לאנשי צבא.

ואשה שהיתה אנוסה ולא בירכה ברכות קריאת שמע בזמנו, הורה הגר"ש אלישיב (פניני תפלה עמ' קלט) שיכולה לברך לאחר ארבע שעות, כיון שהמשכנות יעקב שהתיר לברך עד חצות לא חילק בין איש לאשה.

סימן נט

דין בְּרַכָּה רִאשׁוֹנָה בְּיוֹצֵא

[משנ"ב ס"ק ב]

דְּנֹקָא מְיָד דְּהִינְוּ בְּתוֹךְ כְּדִי דְבוּרֵי¹.

1) בשיעור 'תוך כדי דיבור', כתב לקמן (סי' קכד ס"ק לד) שיש אומרים שהוא בכדי שיאמר שלש תיבות ויש אומרים ארבע תיבות. ולהלכה כתב (בסי' רו ס"ק יב ובשעה"צ שם ס"ק י וכן בסי' תפז ס"ק ד ובשעה"צ שם ס"ק ג ובסי' תקפב ס"ק ז) ששיעורו שלש תיבות, ולקמן (סי' רסז ס"ק ט) כתב ששיעורו ארבע תיבות. והורה הגר"ח קניבסקי (שער העין תשובה לג) שהעיקר הוא ששיעורו שלש תיבות, שכן סתם המשגיב בשני מקומות, ובשעה"צ לקמן (סי' תפז ס"ק ג) הרי תמה על הפמ"ג שכתב ששיעורו ארבע תיבות, והביא שכן פסק הרמב"ם וכן דעת רוב האחרונים ששיעורו שלש תיבות. ומה שכתב לעיל (סי' רסז ס"ק ט) לגבי מי ששכח בשבת ואמר "שומר עמו ישראל לעד" במקום "הפורש טובת שלום" שלא יחזור רק אם שהה יותר מכדי שיעור אמירת ארבע תיבות, ביאר השיח הלכה (ח"ב סי' קיח אות ג) ששם גם אם לא יתקן הרי יצא ידי חובה, ואינו מפסיד שום דבר גם אם מתקן תוך שיעור אמירת ארבע תיבות, ואולי ירויח שתיקן לפי הדעות שהשיעור הוא ארבע תיבות. ואם בתוך כדי דיבור נזכר שטעה וחשב כיצד לתקן את ברכתו, ובינתים עבר הזמן של תוך כדי דיבור, דעת הגרש"ז אויערבך (ששי"ב פמ"ז הע' קצה) שאינו יכול לתקנה אלא צריך לחזור ולברכה, כיון שכבר אי אפשר לחבר את סיום הברכה עם תחילתה.

[משנ"ב ס"ק ו]

וְאִם תוֹךְ כְּדִי דְבוּר נִזְכָּר וְאָמַר "יוֹצֵא הַמְּאֹרֹת" וְצָא².

2) ואם התחיל ברכת 'אהבה רבה', כתב לקמן (סי' תקפב ס"ק ז) לגבי עשרת ימי תשובה שאף על פי שאם אמר 'הא-ל הקדוש' יכול תוך כדי דיבור לחזור בו ולומר 'המלך הקדוש', מי"מ אם התחיל ברכה אחרת שוב לא מועיל התיקון וחוזר לראש. וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' תפז ס"א ד"ה תוך כדי דיבור) שכיון שהתחיל ברכה אחרת אפילו תיבה אחת, שוב לא מועיל תיקונו, והניח בצע"ג את דברי הפמ"ג שפסק שאם חתם 'מקדש השבת' במקום 'מקדש ישראל והזמנים' והתחיל ברכת 'רצה', יכול לחזור ולתקן כל שלא אמר ארבע תיבות.

ובביה"ל (שם) הסתפק לגבי מי שלא התחיל ברכה אחרת אלא

הלכות קריאת שמע סימן נט

באר הגולה

ג' שם פירוש הרא"ש
ד' הלמידי רבנו יונה
ב' שם רבני זריות
ה' קצת הנאונים ורקם
ו' רבנו יונה והרא"ש
ז' ומשנת הרמב"ם
ח' ובארמון הים שבנו
ט' חז"ר על אביו שמור
י' ה' הלכה למעשה
יא' הרמב"ם פרק ז'
יב' הלכות
יג' והרא"ש
יד' ורשב"א
טו' ורמב"ם
טז' ורמב"ם
יז' ורמב"ם
יח' ורמב"ם
יט' ורמב"ם
כ' ורמב"ם

האפיקורסים שאומרים שמי שברא אור לא ברא חשך: **ב** *אם טעה ואמר 'אשר בברכו מעריב ערבים' *ונזכר (ב) מיד ואמר 'יוצר אור' וגם סיים 'יוצר המאורות', יצא. אבל אם אמר 'בברכו מעריב ערבים' (ג) *ולא אמר 'יוצר (ב) אור' או לא סיים 'יוצר המאורות', לא יצא. ואם אמר 'יוצר אור ובורא חשך אשר בברכו מעריב ערבים' וגם סיים 'מעריב ערבים', לא יצא: (ד) והוא הדין אם לא אמר תחלה (ה) רק 'יוצר אור', *אם (ו) סיים 'מעריב ערבים', (ז) לא יצא (דברי עצמו לפרש כן הטור והרא"ש): אבל אם סיים 'יוצר המאורות', מין שפשתה 'יוצר אור' (ח) יצא אף-על-פי (ט) שהפסיק ב'מעריב ערבים': **ג** *יש אומרים שהקריאה שבי'יצור' יחיד אומרה לפי שאינה אלא ספור דברים, "יש אומרים שיחיד (י) מדרגה ואינה נאמרת אלא בצבור, 'ויש לחשך לדבריהם ולזהר שיחיד יאמרנה בגנוג וטעמים בקורא בתורה. הגה והכר (יא) פשט המנהג בסכרא ראשונה ויחיד אומר טעונוא יב'י אליעזר מוילנא ויב'י ברוך וזוהר ו' הרשב"א ומרומה'הוסי' סימן ח' ובספר הפרדים שכן נהגו

באר היטב

לאל ברוך נעילות הל"ד בקמ"ץ, ולפלף אל חי הלמ"ד בפת"ח, והא"ר ז"ל קטב פלם בקמ"ץ, עין ד' הא"ן: (3) אור. פי' אע"פ שפסם כדני מין שנתחלו ואמצעו שלא כדיון לא יצא. וקטב מ"א וג"ל שאם לא נזכר עד שצמר אהבה רבה לא

רצון קולם, לתם רב סי' א' וכ"כ הא"ר ז"ל וע"ת ורב פוסקים, ויש אומרים רצון קולם, עין ע"ו. והוכיח ברורים בר"ח אב"ג והוא שם א' משם מ"ב. עושים באיפה ר"ח ע"ב. וכל המכנה בשמות אלו אינו נזק כל אותו היום, עטרת-זקנים.

באר הגולה

ואף שדעת הפרי חדש ברעת הרמב"ם שלא נמן קבע לברכות, כבר פסקו רב האחרונים וכמעט כל דעת הרא"ש וטור והשלחן ערוך. ועין בתשובת משנת' יעקב בסימן עז שדעתו נוטה לתקיעה בדבר עד תחלתו כמו גפי תפלה, דקאמן לן בסימן פט שאם עבר חזון תפלה אף-על-פי-כן מתפלל עד תחלתו, עין שם. ואפשר שיש למקם על זה לעונן א' מה לו אבסג' שלא היה יכול לתקוף הברכות עד ארבע שעות, כי מצאנו בקשר מקוריה:

משנה ברורה

ב (ב) מיד. דוקא מיד דהינו בתוך כדי דבורי, אבל לאחר כדי דבור לא יצא. ולא קאי הברכה שפשתה 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם' על מה שחזן ואמר 'יוצר אור', מין שלא אמרו מיד. ומה שפכת את-רפך: ולא אמר 'יוצר אור', הוא הדין אם אמרו ולא מיד, כן פתב הפרי' מגדים בשם הב"ח והפרישה, אבל בדר' התיים פוסק דאפילו אם לא נזכר עד גרוכ לסוף הברכה, מכל מקום מין שלא אמר אותה אין צריך להתחיל מראש ברכת 'יוצר אור' מתדש, רק יאמר 'יוצר אור ובורא חשך' וכו' עד סוף ברכת 'יוצר המאורות' ויצא בזה, וכן יש לנהוג למעשה, כמו שפשתנו בבאר הלכה: (ג) *ולא אמר וכו'. פירוש, אף-על-פי שפסם 'ברוך אתה ה' יוצר המאורות', מין שנתחלו ואמצעו שלא כדיון לא יצא, וצריך לחזר לראש 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם' כסדר עד אחר 'יוצר המאורות'. ועין בבאר הלכה: (ד) והוא הדין. פלי עלמא סוכרים פן, פמבאר בבית-יוסף, דהתחיתה בנדאי צריכה להיות כדיון. ומה דנקט השלחן ערוך מתחלה: או לא סיים 'יוצר המאורות', אין כונתו דוקא באופן ששעה ואמר מתחלה 'אשר בברכו מעריב ערבים', רק נקטה לסימא מלתא דרישא. וגם מה דנקט: ואם אמר 'יוצר אור ובורא חשך אשר בברכו מעריב ערבים' וכו', הוא משום דרצה לסיים בסיפא דאם סיים 'יוצר המאורות' יצא אף-על-פי שהפסיק ב'מעריב ערבים', כמבאר בבית-יוסף: (ה) רק 'יוצר אור'. פירוש, וכל נסח של הברכה, לבר ששעה בהחתימה, אף-על-פי-כן לא יצא, דהא לא ברך בהחתימה על האור המתחיל להאיר ביום זה: (ו) סיים 'מעריב ערבים'. ואם (ב) חוף כדי דבור נזכר ואמר 'יוצר המאורות' יצא, אבל אם שהה אחר שאמר 'המעריב ערבים' כדי דבור לא יצא, אף שאמר 'יוצר המאורות' לאחר כדי דבור, ויאמר עוד הפעם מברכת 'יוצר אור' מתחלה: (ז) לא יצא. ואם טעה ולא נזכר עד שהתחיל 'אהבה רבה' (3) לא יפסיק בינתיים, רק יסיים כסדר ברכת 'אהבה רבה' ואחר-כך יאמר 'יוצר אור' קדם קריאת שמע: (ח) יצא. תמצית זה השעיף הוא, דשני דברים יש בברכת 'יוצר אור' דשחרית לעובדא: א. פתיחת הברכה או אמצעימה צריכה להיות כדיון, ב. חתימת הברכה. ודע דהוא הדין בברכת 'מעריב ערבים' דערבית, כמבאר בברכות י"ב עמוד א, עין שם: (ט) שהפסיק ב'מעריב ערבים'. (ג) חוף כדי דבור של פתיחת 'יוצר אור' ואמר כל הנסח דערבית לבר החתימה, אף-על-פי-כן לא אמרין שצערק על-ידיו והתבות הראשונות של 'יוצר אור':

* ונזכר מיד.

עין במשנה ברורה הדין שכתבנו הפרי' מגדים בשם הב"ח והפרישה וטעמו כנה. ובקאמת, דבריו אינם טובים, דהא הוי יומר מבי' דבורי, ואף אם נאמר דכונתו דמצרפין תבת 'יוצר אור' לתבת 'אשר בברכו' והוי כאלו אמר 'אשר בברכו יוצר אור', אף-על-פי-כן חקרו צריכים עיין גזול, ולא עקר סברתו כי אם לפי הסלקא דרשקא דנקרא דרצה לפשט האבניא ואנקרסת הרא"ש ופרשוש עיי"ש ואם נקט פסא דרשקא בידה וקסבר דתקרא הוא פסחת 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא פרי הנפץ' ונזכר וסיים 'שהכל נהיה בברכו' או יוצא בזה, מי מצדדין תבת 'שהכל נהיה בברכו' להשם ומלכות שאמר מתחלה, מבריקא שאומרת דאם פסח בשחרית ב'מעריב ערבים' וסיים ב'יוצר אור' והנין שאמר 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר בברכו מעריב ערבים יוצר אור ובורא חשך' וכו' עד סוף ברכת 'יוצר המאורות' יוצא בזה, אלקא דמצרפין אמרתו שאמר 'יוצר אור' להשם ומלכות שאמר מתחלה, ולא חישבין למה שאמר בינתיים 'אשר בברכו מעריב ערבים' שהם תבות שאינם לענינא, הנהם הוא דשין סבת הפ"ח, ודנקרסת אורי דוקא חוף כדי דבור, דא לאו הכי בנדאי לא אמרין צרוף, וכמו שפסק השלחן ערוך לקמן בסימן רט סעיף ב, אבל לפי מה דרבי הנקרא האבניא וסבר דבעלמא לא אמרין צרוף, ושם מין דאמר רבה בר עולא: כדי להזכיר מתי יום פלילה ופדת לילה כיום, כי קאמר ברבא ומלכות מעקרא אפרוניה קאמר, מה צריך לכדי דבירי? ואין לדחית דברינן, דמיון דבאמת פסקין האבניא לקלא, וכמו שכתב הר"ף, אם-כן סברת הבריקא פשטאש מטעם צרוף, ולא אמרין מה שסברא דמעקרא אפרוניה קאמר, דזה אינו, דטעמו של הר"ף הוא דמיון ולא דמילתא פשה האבניא אלקא דנקט בענין ברובן, ואינין מוכיחי רבנו לן דמחמיר בענינא, דארכה, זיל לאידך גיסא. *אם בבית-יוסף משמע דיצא אפילו לא נזכר מיד, גם מלשנא דשלחן ערוך שכתב אתר-רפך: ולא אמר 'יוצר אור' לא משמע כפ"ח, דלדידה הנה לה לאשמועינן יותר רבונא דאפילו אמרו ולא מיד, ונתירן הפרי' מגדים בזה הוא דתק. ומה שנקט השלחן ערוך 'ונזכר מיד', האמת יורה דרכו דהוא משום ארתא דמלקא, כמו שכתב עצמו בבית-יוסף, ובפרט דיש פשה דעות סקראושים דאפילו לא אמר כלל 'יוצר אור' רק שפסם 'יוצר המאורות' יצא, כמו שכתבנו לקמן: על-כ"ל-פנים בנדאי אף לצרף דעמס דמקל לענין אם לא אמר 'יוצר אור' מיד, וכמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף-קטן ב בשם הדר' התיים: * ולא אמר 'יוצר אור'. עין במשנה ברורה. ומה על זה לדעת השלחן ערוך וכל הפוסקים האחרונים ולכד הפרי חדש שיש לו שיטה אחרת בכל זה? דמורונו בעינן שיהי' כדיון: א. פתיחת הברכה או אמצעימה, ב. חתימת הברכה. והג"ר אבאריו השיג על פסק השלחן ערוך בכמה ראיית ופסק לעקר דעת הרשב"א שהוכח בבית-יוסף דחלו רק בחתימת הברכה לבר, שאם חתם כדיון זכא: *גם פמלקות לתקומתן מבאר לנרסונו דעת הרשב"א, דאם סיים 'יוצר המאורות' אף שכתב מתחלה רק 'מעריב ערבים' אף-על-פי-כן יצא: *אם סיים מעריב ערבים וכו'. עין במשנה ברורה סעיף-קטן ו לדעת הב"ח ולא יועיל אף אם יסיים תוך 'יוצר המאורות'. והוא לפלא, דלא נזכר דבר זה מפי שאותו מוס של שר' בירו וקבר שהוא ז"ל וכבר 'בורא פרי הנפץ', ונתן כדי דבור נזכר וסיים 'שהכל נהיה בברכו', דמבאר לקמן בסימן רט סעיף ב' דיצא, ואף שראיתי באיזה אחרון שדחת קצת ראיה זו, לא נהירין דבריו, וכן כמאר לתרדי במלמידי רבנו יונה בתוכות

שער הציור

(6) דר' התיים ופרישה, ולא כפי"ח שפחמיר בכל ענין וכמו שכתב בבאר הלכה: (3) דר' התיים בשם הרשב"א, ולא כמגן-אברהם עיי"ש: (2) פרי' מגדים: (7) כגן-אברהם: